



HELSINGIN YLIOPISTO

”Minä olen ankerias”

Troopit luontokäsitystä rakentamassa

Aknestik – nuo merten kiharapääät -yhtyeen sanoituksissa

Kotimaisten kielten ja kirjallisuuksien kandiohjelman
kandidaatintutkielma

Laatija:

Mari Harve

Ohjaaja:

Anna Hollsten

31.1.2024

Helsinki

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Kotimaisten kielten ja kirjallisuuksien kandiohjelma

Opintosuunta: Kotimainen kirjallisuus

Tekijä: Mari Harve

Työn nimi: ”Minä olen ankerias”. Troopit luontokäsitystä rakentamassa Aknestik – nuo merten kiharapäät -yhtyeen sanoituksissa

Työn laji: Kandidaatintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Helmikuu 2024

Sivumäärä: 25 + liitteet 8

Avainsanat: kirjallisuudentutkimus, ekokritiikki, troopit, rock-lyriikka, ympäristörunous, luontorunous, antropomorfismi, zoomorfismi, ekomorfismi

Ohjaaja tai ohjaajat: Anna Hollsten

Säilytyspaikka: Helsingin yliopisto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Kandidatkielmani tavoitteena on selvittää, miten Aknestik-yhtyeen sanoituksissa esitetään luontoa ja millaista luontokäsitystä niissä rakennetaan. Tutkimusaineistona on Aknestik-yhtyeen viisi albumia *Ojat on rajat* (1991), *Valassaaret* (1993), *Onni* (1994), *Säättiedotuksia merenkulkijoille* (1996) ja *Aallonmurtaja* (1998). Niiden sanoituksiin on paneuduttu ekokriittisen lähiluvun keinoin eli kiinnittäen huomiota ympäristölle ja luonnolle asetettuihin merkityksiin.

Tutkimus nojaa erityisesti Greg Garrardin teoksessaan *Ecocriticism* (2012) esittämään ekokritiikkikäsitukseen. Hänen mukaansa ekokritiikki on inhimillisen ja ei-inhimillisen välisten suhteiden tarkastelua kaunokirjallisuudessa ja kulttuurisissa esityksissä. Ekokritiikki on uusi kirjallisuudentutkimuksen suunta, jossa kysytään, miten luontoa representoidaan, miten luonnosta käytetyt metaforat vaikuttavat suhtautumiseen luontoon ja miten kirjallinen ajattelu ja toiminta ovat kautta historian vaikuttaneet ihmisen luontosuhteeseen.

Analysissä on käytetty apuna Garrardin trooppeja, laajoja kulttuurisia luontometaforia, kuvallisia tapoja ymmärtää, konstruoida ja esittää luontoa. Näitä trooppeja Garrard esittelee seitsemän: saastuminen (*pollution*), pastoraali (*pastoral*), erämaa (*wilderness*), apokalypsi (*apocalypse*), elämisen tapa (*dwelling*), eläimet (*animals*) ja maapallo (*the Earth*). Näistä pastoraali, erämaa ja eläimet nousevat esille käytetyimpinä Aknestikin tuotannossa. Myös saastumisen troopista löytyy esimerkki. Pastoraalin ja erämaan troopit ovat vanhoja, pastoraali jopa antiikista peräisin. Molemmat suhtautuvat luontoon idealisoiden: pastoraali suuntautuu nostalgiseen menneisyyteen, erämaan trooppi taas usein tulevaan: haaveeseen paosta pois oravanpyörästä kohti villiä vapautta. Pastoraalia ja erämaan trooppia pidetään osin myös ongelmallisena: ne esittävät yksinkertaistettua kuvaa luonnosta ja pönkittävät ihmisen asemaa luonnon käyttäjänä. Eläimen trooppiin kuuluu ihmisen ja eläimen samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien toteaminen metaforan ja metonymian keinoin ja antropomorfismin (ihmisenkaltaisuuden), zoomorfismin (eläimenkaltaisuuden) ja ekomorfismin (ympäristönkaltaisuuden) kautta. Myös näistä löytyy lukuisia esimerkkejä tutkimusaineistosta.

Tutkimuksen keskeinen tulos on, että vaikka erämaan ja pastoraalin troopit ovat osin ongelmallisia, niiden käyttö lyriikoissa luo kuitenkin kuulijassa arvostusta luontoa ja sen suojelua kohtaan. Ihmisen, eläimen ja ympäristön samankaltaistaminen taas häivyttää eroa ihmisen ja toisenlajisten eläinten väliltä. Aknestikin sanoitusten luontokuvaus on nostalgista ja idealisoivaa, hiukan vanhakantaista, mutta kunnioittavaa.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	ROCKLYRIIKKA KIRJALLISUUDENTUTKIMUKSEN KOHTEENA JA LUONTORUNOUTENA	4
	2.1 Rocklyriikan tutkimus	5
	2.2 Rocklyriikka luontorunoutena	6
3	TROOPIT	9
	3.1 Pastoraali	10
	3.2 Erämaa	12
	3.3 Eläimet	16
	3.3.1 Antropomorfismi	17
	3.3.2 Zoomorfismi	18
	3.3.3 Ekomorfismi	19
	3.4 Muut troopit	20
4	LOPUKSI	22
	AINEISTO JA LÄHTEET	23
	LIITTE	

1 JOHDANTO

Aknestik – nuo merten kiharapää on suomalainen, Haukiputaalta lähtöisin oleva rockyhtye, joka julkaisi uutta musiikkia vuosina 1991–2001. Kaikilla seitsemällä studioalbumilla luonto ja ihmisen suhde siihen ovat hyvin vahvasti läsnä, ja kappaleista huokuu luonnonläheinen tunnelma. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten sanoituksissa esitetään luontoa ja miten ja millaista luontokäsitystä niissä rakennetaan. Tutkimuksessa käytetään ekokritiikin keinoja ja niistä erityisesti trooppien käsitettä.

Ekokriittinen tutkimus on juuri nyt paikallaan myös kirjallisuudentutkimuksessa, koska globaali ilmastokriisi vaikuttaa siihen, minkä pitäisi olla kaikessa tutkimuksessa tärkeää. Kriisistä selviytymisen keinojen löytämisen tulisi olla ensisijaista (Lahtinen & Löytty 2022a, 7). Pelkästään luonnontieteen keinot eivät riitä, vaan tarvitaan tieteidenvälistä tutkimusta: onhan jo luonnon käsite itsessään kulttuurisesti konstruoitu, vaikka siihen kulloinkin kuuluvaksi katsotut asiat toki ovat faktuaalisesti olemassa. Tutkimuksessa nojaututaan vahvasti Greg Garrardin teoksessaan *Ecocriticism* (2012) esittämään ekokritiikkikäsitteeseen ja -määrittelyyn. Hänen mukaansa ekokritiikki on inhimillisen ja ei-inhimillisen välisten suhteiden tarkastelua kaunokirjallisuudessa ja kulttuurisissa esityksissä (emt 16). Ekokritiikki onkin laajempaa kulttuurista kritiikkiä kuin perinteinen kirjallisuudentutkimus, ja sitä on sovellettu myös moniin muihin taiteenlajeihin ja lisäksi jopa huvipuistoihin, ostoskeskuksiin sekä eläintarhoihin (Lahtinen & Löytty 2008, 16). Ekokritiikki tutkii ideoita, käsityksiä ja merkityksenantoprosesseja suhteessa ympäristöön ja sitä, miten ne näkyvät erilaisissa kulttuurisissa ilmiöissä (Henning, Jonasson, Degerman 2018, 2).

Ekokritiikki on avoimen poliittinen tutkimussuuntaus, ja se vertautuu esimerkiksi feministiseen ja marxilaiseen kirjallisuudentutkimukseen. Ekokritiikoiden analyysi on sidottu ekologiseen moraaliseen ja poliittiseen agendaan. (Garrard 2012, 3) Tämä pitää toki paikkansa myös nyt käsillä olevan tutkimuksen suhteen. Nähdäkseni myös vanhempien tekstien tutkiminen ekokriittisesti on tärkeää, jotta voisimme paremmin ymmärtää sitä, miten nykyisenkaltaiseen ekokriisiin on voitu päätyä – tai miksi sen on annettu tapahtua, vaikka faktatietoa on ollut. Tätä varten on saatava lisää tietoa siitä, miten luontokäsitystä on kirjallisuudessa rakennettu. Kuten Garrard toteaa, ekokritiikki ei ehkä pysty suoraan tuomaan paljon uutta keskusteluun ekologian kenttään kuuluvista ongelmista, mutta se voi auttaa määrittelemään, tutkimaan ja jopa ratkaisemaan ekologisia ongelmia laajasti käsitettynä (mt, 6). Kun luonnontieteilijät tuottavat tietoa, poliitikot

ohjaavat yhteiskuntarakenteita kohti kestävyyttä ja humanistit muuttavat yleisön maailmankuvaa vastaamaan nykyhaasteita, voi tapahtua suuria (Ollikainen 2023). Garrard näkee ekokriitikon velvollisuudeksi käyttää arsenaalissaan olevia työkaluja taistelussa ekokriisiä vastaan, vaikka aseet tuntuisivatkin välillä heppoisilta:

To confront the vast complex, multifarious agglomeration of ecological crises with the apparently flimsy tools of cultural analysis must be seen by the ecocritic as a moral and political necessity, even though the problems seem perpetually to dwarf the solutions (mt, 16).

Ekokritiikki on varsin nuori kirjallisuudentutkimuksen suunta. Termiä käytti ensimmäisen kerran Jonathan Bate vuoden 1991 teoksessaan *Romantic Ecology: Wordsworth and the Environmental Tradition*. (Glotfelty 1996, xix) Vuonna 1996 ilmestyi Cheryl Glotfeltyn ja Harold Frommin toimittama ensimmäinen ekokritiikkiin keskittyvä antologia *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Se ja Garrardin *Ecocriticism* (2004, uusi korjattu painos 2012) ovat olleet alan perusteoksia. Glotfelty (1996, xix) määrittelee ekokritiikin kirjallisuuden ja fyysisen ympäristön välisen suhteen tutkimiseksi.

Ekokriitikko kysyy tutkimastaan tekstistä mm. seuraavanlaisia kysymyksiä: Miten luonto representoidaan? Edustavatko tekstin välittämät arvot ekologista viisautta? Miten luonnosta käytetyt metaforat vaikuttavat siihen, miten ympäristöä kohdellaan? (Glotfelty 1996, xviii–xix.) Myös Lahtinen ja Lehtimäki (2008, 8) toteavat, että ekokriitikko tutkii luonnolle annettuja merkityksiä ja niiden merkkien vaikutusta siihen, miten luontoa kohdellaan. Se tehdään esimerkiksi kysymällä, miten luonnosta käytettävät metaforat vaikuttavat suhtautumiseen luontoon ja miten kirjallinen ajattelu ja toiminta ovat kautta historian vaikuttaneet ihmisen luontosuhteeseen yleensä.

Tutkimusmetodina on siis ekokriittinen lähiluku, jossa kiinnitetään huomiota ympäristölle ja luonnolle annettuihin merkityksiin tekstissä (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 15–16). Sen avulla pyritään löytämään valituista lyriikoista esimerkkejä siitä, miten luontoa esitetään ja luontokäsitystä luodaan. Tässä käytetään apuna Garrardin trooppien käsitettä. Garrardin (2012, 8) mukaan troopit ovat laajoja kulttuurisia luontometaforia, kuvallisia tapoja ymmärtää, konstruoida ja esittää luontoa. Garrard esittelee seitsemän luontoa esittävää ja luontokäsitystä rakentavaa trooppia, joista jokaisella on omanlaisensa tarkoitus: saastuminen (*pollution*), pastoraali (*pastoral*), erämaa (*wilderness*), apokalypsi (*apocalypse*), elämisen tapa (*dwelling*), eläimet (*animals*) ja maapallo (*the Earth*). Tutkin, mitä näistä troopeista lyriikoista löytyy, ja mitä ne kertovat.

Trooppien käsitteeseen liittyy elimellisesti metaforisuus ja kuvallisuus, jolla myös rakennetaan inhimillisen ja ei-inhimillisen välistä suhdetta. Käsittelen tekstien kuvallisuutta eläimen troopin käsittelyn yhteydessä, ja käytän tässäkin hyväkseni Greg Garrardin käsitteitä antropomorfismi (ihmisenkaltaistaminen) ja zoomorfismi (ihmisen eläimellistäminen), ja lisäksi Beatrice Reedin (2018) ehdottamaa käsitettä ekomorfismi (ympäristön ominaisuuksien siirtäminen ihmiseen).

Tutkimuksen aluksi esitellään lyhyesti rocklyriikan tutkimuksen erityispiirteitä ja -haasteita. Sen jälkeen asetetaan tutkittava aineisto kontekstiin pohjoismaisen ja suomalaisen luontokirjallisuuden ja -runouden jatkumolle. Tämä jälkeen seuraa yhdistetty teoria- ja analyysiosuus. Mielekkäintä ja selkeintä on kuljettaa teorian esittelyä ja tekstin analyysiä esimerkkeineen rinnakkain. Ensin esitellään ekokritiikin työkaluvalikoimaa ja tämän jälkeen käydään läpi trooppeja ja niiden mukana morfismeja. Lopuksi kootaan tutkimus yhteen ja pohditaan, onko löydetty vastaus varsinaiseen tutkimuskysymykseen: millä keinoilla luontoa esitetään ja luontokäsitystä rakennetaan Aknestikin sanoituksissa?

Analysoitu aineisto on valittu Aknestikin viideltä albumilta: *Ojat on rajat* (1991), *Valassaaret* (1993), *Onni* (1994), *Säätiedotuksia merenkulkijoille* (1996) ja *Aallonmurtaja* (1998). Käytetyt esimerkit on pyritty valitsemaan mahdollisimman monipuolisesti, ja siksi käsiteltäviä albumeja on monta – toki aiheeseen liittyvää analysoitavaa olisi löytynyt myös uusimmilta kahdelta albumilta. Käsiteltävät sanoitukset on liitetty tutkimuksen loppuun.

2 ROCKLYRIIKKA KIRJALLISUUDENTUTKIMUKSEN KOHTEENA JA LUONTORUNOUTENA

Tässä luvussa esitellään lyhyesti rocksanoitusten kirjallisuustieteellisen tutkimuksen erityispiirteitä ja -haasteita, sivutaan ekokriittistä musiikintutkimusta eli ekomusikologiaa ja asetetaan käsillä oleva tutkimus tähän taustaan.

2.1 ROCKLYRIIKAN TUTKIMUS

Suomalaista julkaistua tutkimusta rocklyriikoista ei järin paljon ole, mutta Toni Lahtisen ja Markku Lehtimäen toimittama *Ääniä äänien takaa. Tulkintoja rock-lyriikasta* (2006) toimii hyvänä käsikirjana. Opinnäytetöitä rocklyriikasta on tehty useita, myös ekokriittisestä näkökulmasta, viimeisimpinä mm. Pariisin kevät -yhtyeen lyriikoiden luontosuhdetta sekä dystopiaa Stam1nan *Viimeinen Atlantis* -albumissa käsittelevät kandidaatintutkielmat Jyväskylän yliopistosta vuodelta 2022. Kiinnostus aiheeseen vaikuttaa siis kasvavan.

Joskus voi olla vaikea määritellä, edustaako tietty yhtye tai kappale pop- vai rockmusiikkia, niin Aknestikinkin tapauksessa, mutta tämän tutkimuksen kannalta sen määrittely ei ole olennaista. Tutkimuksessa viitataan yhtyeeseen ja sen musiikkiin kuitenkin rockina, sillä se on hyvinkin kitaravoittoista, ja näen siinä vilpittöntä ”rock-asennetta”, laskelmoimattomuutta ja karheutta. (Ks. Lahtinen & Lehtimäki 2006, 18–19.)

Rocksanoitusten tutkiminen irrallaan musiikista ei aina ole mielekästä, mutta se on kuitenkin mahdollista. Musiikin ja tekstin yhteyttä korostaa termin *lyriikka* käyttäminen, sillä antiikin Kreikassa runoja lausuttiin useimmiten lyyran säestyksellä (mt 20). Joidenkin tutkijoiden mielestä rocklyriikan analysointi on kokonaisuuden kannalta toisarvoista, koska rockissa musiikki on keskeistä ja kokemus syntyy ennen kaikkea musiikin kautta (mt 25). Itse kuitenkin näen, että sanoitukset ovat rockissakin usein hyvinkin tärkeitä, ja siksi niiden analysointi on mielekästä. Kansainvälisesti esimerkiksi Bob Dylan ja Patti Smith ovat sanoituksillaan osoittaneet, että laulutekstit toimivat myös sellaisenaan runokokonaisuuksina (mt 27). Lisäksi Aknestikin lyriikoilla on henkilökohtaisella tasolla ollut oma pieni osansa oman luontosuhteeni muotoutumisessa.

Rocklyriikoille tyypillisiä piirteitä ovat esimerkiksi yksikön ensimmäisen persoonan käyttö (mt 20) ja arkipäiväisen kielen käyttö: tunnetta pyritään välittämään suoraan käyttämällä jaettava, yhteistä kieltä, joka luo yhteisymmärryksen tunnetta kuulijan kanssa. (mt 30).

Tässä tutkimuksessa keskitytään analysoimaan kieltä, mutta taustalla on koko ajan tietoisuus siitä, että tutkittavat sanoitukset on tehty laulettaviksi, ja musiikki mainitaan silloin, kun se tuntuu erityisen tärkeältä ottaa huomioon.

2.2 ROCKLYRIIKKA LUONTORUNOUTENA

Suomalaisessa kevyessä musiikissa on otettu kantaa ympäristön puolesta jo vuosikymmenet. Vuonna 1973 Kirka esitti kappaleensa *Varrella virran*, johon Pertti Reponen oli tehnyt suomenkieliset, kantaaottavat sanat. Eppu Normaali otti kantaa ydinvoimaan vuoden 1980 *Suomi-ilmiöllä*. Love Records julkaisi jo vuonna 1971 kokoelma-LP:n, jolla artistit Aulikki Oksasesta M.A. Nummiseen ja Rauli Badding Somerjokeen esittivät hyvinkin kantaaottavia kappaleita, joilla oli mm. sellaisia nimiä kuin *Luonnonsuojelujenka*, *Jäteveden määritelmä* ja *Vesioikeusrock*. (Roiha 2020.) Ympäristöherätys näkyi rocksanoituksissa Suomessakin siis jo 1970-luvun alussa. Nyt 2000-luvulla on tapahtunut uusi herääminen laajamittaiseen ekohätätilaan, mikä on johtanut kaikki musiikin genret läpäisevän ekomusiikin syntyyn (Torvinen ja Välimäki 2019). Aknestikin musiikki ja sanoitukset sijoittuvat tähän väliin, 1990-luvulle, jonka sanoituksista ei juurikaan tietoa ekokritiikin näkökulmasta löydy. Kuitenkin tutkittavaa löytyisi varmasti Aknestikin lisäksi ainakin Leevi and the Leavingsin, YUP:n ja CMX:n sanoituksista. Timo Rautiaisen ja Trio Niskalaukauksen albumi *Lopunajan merkit*, jota voisi suorastaan sanoa ympäristölevyksi, julkaistiin 1999, ja sen voisi ehkä jo laskea ekomusiikiksi.

Nähdäkseni Aknestikin lyriikat asettuvat kohtalaisen sulavasti suomalaisen luontorunouden pitkälle jatkumolle. Karoliina Lummaa määrittelee luontorunouden runoudeksi, jossa kasvit, eläimet tai luonnonmaisemat ovat runon aiheena tai olennaisimpina kuvauksen kohteina. Lummaa jakaa luontorunouden vielä kahdeksi alalajiksi: luontoa kuvaavaksi luonnonrunoudeksi ja ihmisen toimintaa kritisoivaksi ympäristörunoudeksi, ja nähdäkseni tutkittavista lyriikoista löytyy molempien piirteitä. Lummaan määritelmän mukaan luontorunous on lyhyt, tiivis, niukka ja havaintokeskeinen luonnonkuvauksen tyyppi, jossa kiteytetään luontohavainto lyriikan keinoja hyödyntäen ja jolle on keskeistä sanojen merkityksillä leikittely. Sanoitukset tietysti ovat pitempiä kuin vaikkapa Risto Rasan muutaman rivin mittaiset luonnonrunot. Luonnonrunoudelle on tyypillistä kuitenkin myös kasvien ja eläinten inhimillistäminen ja sitä kautta uusien näkökulmien avaaminen luontoon, ja tällaisia piirteitä sanoituksista löytyy. (Lummaa 2010, 72.) Ympäristörunous puolestaan voi olla laveaa ja ilmaisumuodoiltaan moninaista, siinä tuodaan esiin ei-inhimillinen maailman itseisarvo, ja ympäristö asettuu pohdinnan kohteeksi (mt. 77–78).

Luonto on ollut erottamattoman tärkeä osa suomalaisuutta kirjallisuutta ja ennen kaikkea runoutta kansanrunoudesta lähtien sekä aiheena että kirjallisen maailmankuvan luoja

(Lassila 2011, 7). Sama koskee kaikkia pohjoismaita: ei-inhimillinen luonto on aina ollut yleinen piirre pohjoismaisessa kirjallisuudessa, ja Reedin näkemyksen mukaan luonnolla on pohjolan asukkaille suurempi merkitys kuin muille eurooppalaisille – ehkä jo siksi, että luontoa on täällä suhteessa paljon enemmän kuin muualla (Reed 2018, 117–118). Kuitenkin, vaikka pohjoismaissa on ylpeily erityisellä luontosuhteella ja on aidosti oltu ympäristönsuojelun edelläkävijöitä (esimerkiksi termi ”kestävä kehitys” kehitettiin pääosin pohjoismaisen työryhmän voimin 80-luvun lopulla), pohjoismaisen luontoon liittyvän minäkuvan ja todellisuuden välillä on ammottava ristiriita: pohjolassa kulutus on monin kerroin suurempaa kuin lähes missään muualla ja täysin kestäättömällä tasolla. Toisin sanoen ympäristötietoisuuden ja ympäristökäyttäytymisen tai -tekojen välinen yhteys ei ole ollenkaan sellainen kuin voisi ja moni varmasti haluaisi kuvitella. (Henning, Jonasson, Degerman 2018, 4–5.)

Tällaisten lausuntojen jälkeen on paikallaan määritellä käsite ”luonto”. Se ei kuitenkaan ole aivan helppoa. Lahtinen ja Lehtimäki antavat sanalle kolme merkitystä: ”I) jonkin asian tai ilmiön perimmäinen laatu tai luonne, II) luontainen voima, joka ohjaa maailmaa tai ihmistä tai molempia sekä III) materiaalinen maailma, jonka merkityksen piiriin ihminen voidaan lukea tai ei.” (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 8.) Lisäksi:

Luonto yleensä irrotetaan inhimillisestä ja kulttuurista, mutta se on myös konsepti, jonka kautta esitämme kysymyksiä enemmän tai vähemmän luonnollisesta tai keinotekoisesta käytöksestämme, kulttuurisista ilmiöistä sekä luonnon ja kulttuurin vaikutuksesta yksilöön. Luontoon on myös liitetty monenlaista symboliikkaa ja keskenään riiteleviä ideologioita. Viime vuosikymmeninä luonnosta on tullut ekologisten kriisien myötä poliittinen kysymys, jonka kautta pohditaan luonnonvarojen käyttöä, suhdettamme muuhun elolliseen sekä velvollisuuksiimme ekosysteemiä kohtaan. (mt, 9)

Gifford (1995) korostaa luontoa sosiaalisena konstruktiona, kuten myös Garrard, kuten johdannossakin mainittiin. Giffordin mukaan runossa ei voi olla ”viatonta” viittausta luontoon, vaan aina on eksplisiittisesti tai implisiittisesti mukana kulttuurisesti muodostuneita oletuksia ja ideologioita. Henkilökohtainen luontokäsitys ja sosiaalisesti rakentuneet luontokäsitykset ovat aina vuorovaikutuksessa, erityisesti runoudessa. (Mt, 15–16.) Runoilija osallistuu vuoropuheluun paitsi henkilökohtaisen ja sosiaalisesti konstruoidun luontokäsityksen välillä, myös nykykulttuurin ja toisaalta varhaisemman luontorunousperinteen välillä (Mt. 17).

Suomalaisen luontorunouden historiaan kuuluvat tärkeänä osana Kalevalan luontokuvaukset, jotka esittävät ihmisen ja luonnon suhteen hyvin läheisenä ja vuorovaikutuksellisenä (Lassila 19) ja romantiikan ajan pastoraalikuvaukset (Runeberg, Topelius).

Tradition vaikutus näkyy myös esimerkiksi Aleksis Kiven ylevissä luontokuvauksissa. Kansallisromanttisella kaudella isänmaallisuuden ja luontokuvausten suhde vahvistui entisestään esimerkiksi Leinon ja Mannisen kohdalla. (Ks. mt.) Yleisen ympäristötietoisuuden herääminen näkyi myös runouden rintamalla, ja 1970-luvulla luontorunous olikin valtaosaltaan ympäristörunoutta (Lummaa 2010, 63). Tiivistäen voi sanoa, että luontorunous on muuttunut romantisoivista, eskapistisista ja symbolisista kuvauksista luonnon itseisarvoa ja ihmisen ja luonnon suhteen ongelmallisuutta korostavien kuvausten suuntaan (mt. 64–65).

Nähdäkseni Aknestikin sanoituksista löytyy esimerkkejä sekä ympäristörunoudesta että luonnonrunoudesta. Päivänselvästi ympäristörunoutena voidaan pitää ainakin kappaleita *Poplaulu 90*, *Lammikkolaulu 2000* ja *Puunhalaajat*. Näissä kolmessa kappaleessa voi nähdä myös tietynlaisen jatkumon välinpitämättömyydestä tiedostamisen kautta vastuunkantoon. *Poplaulu 90* on päällisin puolin iloiselta kuulostava rallatus, jossa on kuitenkin synkkä sanoma: talitintti on löytynyt kuolleena lintulaudalta ja se aiotaan haudata. Tekstin kertojalle arvellaan kuoleman syynä olevan Kuolan niemimaalta tulleet saasteet, mutta kertoja ei jaksaa kuunnella, vaan haluaisi vain huvitella, popata ja soittaa kitaraa, vaikka haposade uhkaa ja virran tuottaminen sähkökitaraan on kohtalokasta. Kappaleen voi nähdä kritisoivan asennetta, jossa ympäristöasiat eivät kiinnosta, vaikka ne ovat tiedossa, ja tärkeintä on itsekäs hauskanpito. *Lammikkolaulu 2000:ssa* on myös iloinen tahti, ja siinäkin lauletaan kitarasta ja siihen tarvittavasta sähköstä, mutta siinä ollaan jo sitä mieltä, että ihmisen olisi paras kerta kaikkiaan kuolla pian pois, jotta kalat saisivat rauhassa eellä lammikoissa ja linnut laulaa tyytyväisinä. *Puunhalaajissa* on jo edetty suoran toiminnan kuvaukseen: ”puiden halaaminen” vaikuttaisi jonkinlaiselta kojjärveläiseltä tai elokapinamaiselta vastarinnalta, jolla estetään raivauskoneiden pääsy suolle. Kertoja myös toteaa, että hän – ja samalla jokainen yksilö itse – on vastuussa siitä, että tulevaisuus on kirkas ja voimme nukkua yömmе rauhassa:

Metsä on mun perheeni
metsä on mun suuri sukuni
männyt ovat veljiäni ja suot on siskoja
Minä suojaan sukuni
varjelen vain perhettäni nyt
kun en päästä ketään tänne soita raivaamaan

Hän tahtoi minut mukaansa
hän tahtoi minun vihdoon oppivan
että maata ei voi omistaa
veet on luotu virtaamaan
Vastuu on minulla

vastuu on yksin minulla
että tulevaisuus kirkas on
voi rauhassa nukahtaa

Esimerkkinä luonnonrunoudesta voisi nähdä ainakin kappaleen *Silkkiuikku ja rapatuikku*, joka on omalla tavallaan muunnelma *Päivänsäde ja menninkäinen* -laulusta: täysin erilaisissa maailmoissa elävät olennot kaipaavat toisiaan mutteivät selviäisi yhdessä. Silkkiuikku on veden pinnan yläpuolella elävä kaunis lintu, kun taas rapatuikku lienee taiteellisella vapaudella muunnettu sanasta rapatuikki, joka puolestaan on kolmipiikin kansanomaisen nimitys. Kappaleessa siis nähdään sulavalinjainen, näyttävä lintu ja pikkuinen, piikein ja luukilvin suojautunut kala luonnonrunomaisesti uudesta perspektiivistä, ne inhimillisestään peilaamaan, meikkaamaan ja unelmoimaan jonkinlaisesta parisuhteesta – vaikka todellisuudessa silkkiuikku todennäköisesti söisi kolmipiikin tai mahdollisesti hylkisi sitä sen piikkien takia.

Rapatuikku päättää uskaltaa
se aikoo veestä pois ponnahtaa
muttei uskalla
koska kitusilla se hengittää
ois Silkkiuikustakin ikävää
jos prinssi tulis ja viereen kuolis

Tässä luvussa on olen lyhyesti kertonut rocklyriikoiden ja niiden tutkimisen erikoispiirteistä, esitellyt luontorunoutta ja pyrkinyt osoittamaan, että rocklyriikka yleisesti ja Aknestikin sanoitukset erityisesti voidaan nähdä osana luontorunoutta.

3 TROOPIT

Greg Garrard (2012, 8) näkee kulttuurin ylipäättään retoriikkana, laajojen metaforien tuottamisena, uudelleenluomisena ja muunteluna. Hänen mukaansa näillä laajoilla metaforilla on kullakin tietyt, joskaan ei aina selvät, poliittiset tai sosiaaliset vaikutuksensa tai tavoitteensa. Osa metaforista on vakiintuneita kirjallisia trooppeja, kuten pastoraali, mutta osa on heterogeenisempia. Ne voidaan kuitenkin ryhmitellä yhden otsikon alle. Koska ne kaikki ovat jollakin tavalla tapoja ymmärtää, rakentaa tai esittää luontoa kuvallisesti, Garrard kutsuu niitä troopeiksi.

Troopit eivät ole muuttumattomia kokonaisuuksia, vaan ne muuttuvat ja kehittyvät ajan ja tilanteiden myötä. Lisäksi ne liittyvät myös laajempiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, jotka koskevat esimerkiksi sukupuolta, luokkaa tai etnisiä ryhmiä. Kulttuurisen omimisen ongelmatiikka on siis pidettävä mielessä myös sinänsä mahdollisesti ympäristöä hyödyttäviä trooppeja käsiteltäessä. (mt, 8–9.)

Kun luonnon ja ympäristön kuvalliset ja konstruoidut tulkinnat jaetaan avainmetaforiksi tai troopeiksi, on helpompi huomioida ympäristödiskurssin temaattiset, historialliset ja maantieteelliset yksityiskohdat. Silloin niitä on helpompi analysoida ja mahdollisesti jopa ennakoida, miten voisi saada toivotun reaktion tietystä yleisöstä tietynä aikana. (mt, 16)

Seuraavissa alaluvuissa käsitelen niitä Garrardin trooppeja, joita Aknestikin sanoituksista löytyy, ja analysoin sanoituksia niiden avulla.

3.1 PASTORAALI

Pastoraali on troopeista kaikkein syvimmälle länsimaiseen kulttuuriin juurtunut ja kaikkein ongelmallisin. Pastoraali on saanut alkunsa antiikin Kreikassa, jossa esitettiin niin sanottuja klassisia pastoraaleja: kaupunki ja maaseutu kuvattiin toistensa vastakohtina. Maaseutu oli rauhallista ja rehevää, kaupunki taas edusti levottomuutta, kiireisyyttä ja moraalittomuutta. Maaseudun idyllinen ihanuus edusti myös nostalgista menneisyyttä, kaupungit taas rappiollista nykyisyyttä. (Garrard 2012, 37–38).

Romanttisesta pastoraalista 1700-luvulta alkaen ovat peräisin vielä nykyisinkin yleisesti käytetty pastoraalinen kieli, kuvasto ja jopa paikat niin romaaneissa, televisiossa kuin esimerkiksi joskus luonnonsuojelujärjestöjen mainosmateriaaleissakin (mt 38). Teollinen vallankumous toi mukanaan myös muutoksen ajattelutavassa. Romanttinen pastoraali valitsee itse, millaista luontoa se vaalii, eli ennen kaikkea upeita maisemia, esimerkiksi nummia ja vuoristomaisemia. Esimerkiksi suot taas on länsimaisessa kulttuurissa nähty perinteisesti pelottavina, ja ne on ojitettu tai kuivatettu täyttämällä aina kuin mahdollista. Romanttisessa pastoraalissa luonnon monimuotoisuuden vaaliminen ei siis ole itseisarvo. (mt 48.)

Pastoraalin ytimessä on ajatus luonnosta muuttumattomana, kestävästä vastavoimana ihmisyhteisöjen levottomalle energialle. Metafora luonnosta harmonisena ja tasapainoisena koneistomaisena kokonaisuutena pysyi pitkään keskeisenä luonnontieteessäkin. Se myös muotoili ja määrittä ympäristöliikkeiden retoriikkaa vielä silloinkin, kun tutkijat alkoivat epäillä ajatusta ”luonnon tasapainosta”. Nykyistä ekologista tietoa olisi käytettävä hyväksi kritisoitaessa ”ympäristöystävällistä” retoriikkaa, joka perustuu vanhentuneisiin ja väärinymmärrettyihin malleihin. (mt 63.) Luonnon ideaalitulana on pidetty ”valmista”, muuttumatonta ja stabiilia tilaa. Nyt on ymmärretty, ettei luonto ole koskaan valmis tai stabiili, vaan se on jatkuvassa muutoksen tilassa. (mt 64.) Pastoraalia on kritisoitu myös siitä, että se esittää luontoa ja maaseutuelämää liian idealisoiden ja sen realiteetit unohtaen: saasteet uhkaavat kauniita puistoja, ja jonkun on kovalla työllä ylläpidettävä sydäntä elähdyttävää niittymaisemaa (Gifford 2020, 2)

Aknestikin tuotannosta on helppo löytää esimerkkejä pastoraalin troopista. Levyllä *Säätiedotuksia merenkulkijoille* haikaillaan toisaalta idylliseen pohjoiseen, toisaalta hellemaahan, jonne paeta kurjia sadepäiviä. *Vien sun sydämen pohjoiseen* kuvailee pohjoisen ihanaa kevättä, jossa joet virtaavat ja linnut laulavat. Tämän kappaleen tulkinnan avuksi on ehkä mainittava, että muutot pohjoisesta etelään ja välillä takaisinkin esiintyvät Aknestikin kappaleissa usein. Tästäkin kappaleesta on siksi luettavissa, että oletettavasti Pohjois-Pohjamaalta (yhtyeen tuotannossa esiintyy usein tunnistettavia paikkoja Oulun seudulta) on muutettu mahdollisesti pääkaupunkiseudulle, ja nyt kevät on tuonut mukanaan kaipuun pohjoiseen. Sydäntä verrataan lintuun, joka tahtoo päästä keväiselle muuttomatkalle pohjoiseen eikä tee pesää etelään. Kappaleessa myös kuullaan oikeaa peipon laulua korostamassa keväistä tunnelmaa. Tekstissä mainitaan myös virtaava joki, josta tulevat heti mieleen Pohjanmaan keväisin tulvivat joet. Kiireen tuntua tuo maininta siitä, että ”kevät pohjoisessa kovin lyhyt on”, mikä tuo myös huolta siitä, että jos nyt ei lähdetä, ihana pohjoisen kevät menee sivu suun – ehkä siksi sydämen sanotaankin olevan levoton etelässä. Pohjoisen kevät siis edustaa pastoraalista maalaisydyllä vastakohtana toisaalta sydämen jäätymistä ja toisaalta levottomuutta aiheuttavalle etelälle, jonne ei voi asettua ”pesimään”.

siell’ on kevään koti

siellä virtaa joki

joesta sydän löytää kultaa

sinne täytyy päästä

siellä sulaa jäätä

sieltä sydän löytää kultaa

Myös *Hellemaa* on mielestäni pastoraalin edustaja. Siinä esitellään oikea haaveiden maa, kesäinen onnena. Saareen soutuessa voidaan heittää farkut ja muut vaatteet sivuun. Kuumuus ei ahdistaa, ja öinen sadekin vain naurattaa, sillä onhan päivän helle lämmittänyt maan miellyttäväksi makoilla. Lisäksi lämpö ja kosteus yhdessä kasvattavat kukan, jota on mukava suojella. Tätä hellesaarta on sitten hyvä muistella, kun on toisenlaisia, ikäviä sadepäiviä tai luminen talvi. Vaikkei tässä suoraan anneta helteiselle saarelle vastakohtaa kaupungista tai etelästä, on selvää, että saarelle lähdetään jostakin toisenlaisesta todellisuudesta, jossa käytetään farkkuja eikä nukuta teltassa. Lisäksi se, että saareen pitää mennä juuri soutuamalla, tuo etäisyyttä tavallisen elämän ja hellemaan välille. Sadepäivät ja talvi esiintyvät ”normaalina”, hellemaa taas muisteltavana, suloisena poikkeuksena. Nähdäkseni hellemaa sijaitsee pastoraalisessa idyllissä eikä vapautta edustavassa erämaassa, sillä siellä ollaan enemmän ihannemaisemassa ja keskitytään toiseen ihmiseen kuin koetaan monipuolinen, kunnioitettava luonto.

ja kun talvi tulee taas
lumi peittää tämän maan
muistoissa on meidän hellemaa
hellemaa

mistä löytyy hellemaa
jonne kaikki matkustaa
karkuun sadepäivien ikävää
vaikka kuinka kuumaa ois
niin ei lähdetä me pois
tämä on sun ja mun
hellemaa

3.2 ERÄMAA

Kun pastoraali katsoo usein – muttei aina – nostalgisesti menneeseen, erämaan trooppi suuntautuu usein tulevaan: haaveeseen paosta pois oravanpyörästä johonkin puhtaaseen, villiin ja vapaaseen. Se on yksi yleisimpiä tapoja konstruoida luontoa nykyisessä länsimaisessa luontokeskustelussa: erämaa, luonto jota sivistys ei ole pilannut, on konstruktio, jota käytetään usein luonnonsuojelupyrkimyksissä. Samalla erämaa nähdään elinvoiman palauttavana pakopaikkana kaupungin moraaliseen ja materiaaliseen saasteeseen uupuneille. Erämaa nähdään lähes pyhänä: se lupaa ihmiselle aitoa, uudistunutta suhdetta maahan (sen monissa merkityksissä), autenttisuutta, puhtautta, hartautta ja nöyryyttä. Erämaan käsite on uudempi kuin pastoraali, ja se yleistyi vasta

1700-luvulla. Ekokriitikot ovat käsitelleet sen avulla enimmäkseen ei-fiktiivistä *nature writingia*, luontokirjoituksia. (Garrard 2012, 66) Erämaanarratiiveilla on pastoraalin kanssa yhteiset paon ja luontoonpaluun motiivit, mutta ne esittävät ja vahvistavat täysin toisenlaisen luonnon konstruktion. Garrardin mukaan pastoraali on ns. vanhan maailman asia, joka sopii pitkään asuttuihin, kesytettyihin maisemiin, mutta erämaa sen sijaan sopii uuden maailman uudisraivaajamentaliteettiin, ja se liitetäänkin usein esimerkiksi Pohjois-Amerikkaan ja Australian asumattomiin osiin. (Mt 86)

Myös suomalaisessa kirjallisuushistoriassa luonto on usein nähty pakopaikkana, turvana ahdistavalta kulttuurilta ja jopa sivilisaatiolta, kuten vaikkapa *Seitsemässä veljeksessä* nähdään (Lahtinen 2008, 154). Eräkirjallisuuden traditio on ollut Suomessa vahva, ja esimerkiksi Lapin luonto on joskus suorastaan teoksen pääroolissa (mt, 148). Erämaa ja metsä kytkeytyvät suomalaisessa kirjallisuudessa usein myös takapajuisuuteen ja ”metsäläisyyteen”. Metsät esitetään usein tärkeässä merkityksessä paitsi henkisesti, myös aineellisesti. (Laurén 2008, 33.) Suomalaisuus ja metsä liitetään usein yhteen itsestäänselvyytenä, kulttuurisena tosiasiana, vaikka yhä harvempi suomalainen metsässä enää päivittäin tai edes säännöllisesti kulkee (mt, 34). Moni suomalainen kokee silti metsän edelleen turvallisenä kotina, jossa voi olla ikään kuin ”metsän sylissä”. Metsää kohtaan tunnetaan nöyryyttä ja kunnioitusta, siitä halutaan pitää huolta (mt 38). Voi siis karkeasti yleistäen päätellä, että suomalainen metsäkäsitys on erämaan troopin mukaan konstruoitu. Suomalaiset kokevat, että metsässä on hyvä olla erityisesti yksin, sillä metsä koetaan lohduttavana, ymmärtävänä ja ahdistusta vähentävänä paikkana (mt 42). Kaupungit nähdään luonnon vastakohtana, ja yhteisöllisen elämän koetaan vieraannuttavan syvistä, ”aidoista” arvoista, ”elämän ja kuoleman kysymyksistä” ja jopa häiritsevän oman identiteetin ehjänä säilymistä. Metsässä voi kokea olevansa itsekin osa autenttista luontoa. (mt 45.)

Tämä kuvastuu myös suomalaiseen runouteen, jossa todellisuutta ja maailmankuvaa on aina jäsennetty metsäkuvaston kautta. Metsä on alkukoti ja turvapaikka, jonne voi paeta yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ristiriitoja. (Lummaa 2008, 125-126)

Tätä suomalaisten erityistä erämaa- ja metsäsuhdetta käyttää hyväkseen ja karnevalisoi Akenstikin kappale *Metässä*. Kappaleen alkupuolella on tasainen, hitaahko ja hakkaava rytmi, ja koko kappale lauletaan hyvin monotonisella äänellä. Tekstin minä istua jurottaa metsässä eikä missään nimessä aio lähteä pois ”ennen kuin tulevat hakemaan”. Hän siis osoittaa itsenäisyyttään ja vapauttaan olemalla metsässä ikään kuin niin kauan kuin tarvitaan. Edes mahdollisesti purevat muurahaiset

eivät saa häntä nousemaan mättäältä, sillä hän kokee olevansa niin täysin ulkoisista kahleista vapautunut. Kappaleen puolivälissä, kohdassa, jossa painetussa tekstissä on parenteesimerkintä ”(hämärtyy ilta isienmaan)” – tätä ei lauleta – soitetaan ilmeisesti akustisella kitaralla kansanlaulumainen, hiukan kanteleelta kuulostava tuutulauluntapainen pätkä. Tekstin todellisuudessa siis tulee ilta. Silloin rytmi muuttuu hätäiseksi, ja tekstin minää alkaa pelottaa. Hän ei edes uskalla enää pissata aukiolle, vaan se täytyy tehdä kuusen juurella suojassa mahdollisilta, todennäköisesti kuvitelluilta uhilta. Loppujen lopuksi hän joutuu kiipeämään mäelle ja huutamaan apua, jotta hänet tultaisiin pelastamaan metsästä. Tässä on hauskaa leikittelyä erämaan troopilla ja suomalaiseen metsäsuhteen stereotypialla: suomalainen mies pakenee metsään, jossa saa olla oma itsensä, muttei loppujen lopuksi paon toteutettuaan kestäkään metsän todellisuutta, vaan tahtoo takaisin muiden luokse turvaan.

Metässä

istun metässä

enkä lähe pois

ennen kuin tulevat hakemaan

Mättäällä

istun mättäällä

enkä nouse vaikka

siinä on muurahaisia

(hämärtyy ilta isienmaan)

Kuusessa

kuusen juurella

kusen kun en

aukiolle uskalla

Mäjellä

huan majellä

että joku tulis

hakemaan metästä pois

Tälle tekstille omanlaisenaan vastinparina toimii *Vapaat veet*, jossa tosin ei mennä metsään, vaan ulapalle, siis vesille. Mahdollisesti merelle – Perämeri esiintyy usein Aknestikin sanoituksissa. Tekstin minä ei enää tahdo paimentaa betoniporsaita, minkä voi tulkita kaupungissa asumiseksi.

Hän tahtoo myös vaihtaa sinisen Datsuninsa, siis polttoaineella ”melkein kahtasataa” kulkevan autonsa, omilla lihaksilla soudettavaan veneeseen, joka oletettavasti etenee huomattavan paljon hitaammin, vaikka miten kiskoisi airoja. Lisäksi tekstissä käytetään muotoa ”souteleen”, soutelemaan, ei soutamaan, mikä sekin korostaa rauhallista, leppoisaa tahtia kaupungissa kaahaamisen sijaan. Sana ”vapaa” tai ”vapauteen” toistuu lukuisia kertoja korostaen paon tuntua, ja virtailevat ”vapaat veet” voi ehkä tulkita vaikkapa valjastamattomiksi joiksi. Tekstin minä tekee lopullisen paon jäämällä ulapalle: hän irrottaa veneestä tulpan. Toisin sanoen upottaa veneensä ja joutuu veden varaan, ja lukijalle tai kuulijalle jää tunne, ettei ulapalle soutaja edes tahdo pelastua, vaan jää mieluummin lopullisesti vapaana vesille, ja erämaan troopille tyypillisesti yksin.

jees veneeseen vaihdan sen
datsunini sinisen
nyt vihdoinkin sen mä teen
sen mä teen
mä tahdon päästä vapauteen...
ulapalla tulpan irroitin
nyt mä meen
sinne missä vielä virtailee
vapaat veet
vapauteen

Erämaan troopissa kokija on siis usein yksin, muttei aina. Erämaahan voi paeta ja siellä kokea vapautta myös yhdessä. *Nuotiolaulun* voisi ehkä asettaa pastoraalin ja erämaan troopin rajamaille, mutta käsittelen sitä nyt tässä kuitenkin erämaakonstruktion edustajana. Tekstissä ”hulttiot” eli oletettavasti kaveriporukan jäsenet laulavat, tai hoilaavat, nuotiolla. He ovat kulkeneet nuotiolle siltojen yli ja kurkistaneet matkalla puroihin, antaen samalla virtaavan veden viedä ”pahan” mukanaan. Tämän voi nähdä puhdistavana pakona luonnon helmaan. Sähköt ja televisio on hyvästelty, viihteeksi riittää nuotio ja yhdessä laulaminen. Luontoa kunnioitetaan ja sen voi melkein sanoa olevan pääosassa, linnut, jotka lentävät minne huvittaa, edustavat luontoa ja vapautta. Teltassa nukkuessa kuunnellaan maaperää ja ollaan samalla osa luonnon kokonaisuutta.

Mennää nukkuun
mennään vaan
teltaan mahallaan
silmit kiinni laitetaan

maaperää kun me kuunnellaan

Yksin erämaassa ei olla myöskään kappaleessa *Onni*. Siinä toki puhutaan myös talosta ja eteisestä, muttei mennä porstuaa pidemmälle, sillä sammakot kurnuttavat kutsuaan suolla, jonne lähdetään pian painimaan. Tekstissä luodaan hyvin vahva tunnelmakuva kevätillasta: aurinko laskee, makkaraa paistetaan, ehkä taas nuotiolla. Pastoraalissa ja länsimaisessa perinteessä niin hyljeksitty ja pelätty suo kutsuu, kun sammakoilla on kevättä rinnassa, ja ne kutsuvat kurnuttamalla puolisoa itselleen. Suopursut eivät vielä kuki, mutta niiden kukintaa odotetaan innolla, sillä silloin suon illassa ja yössä huumaavaa tunnelmaa tuo kurnutuksen lisäksi suopursun voimakas tuoksu. Sadekuurokaan ei haittaa, kun voi kuivatella yhdessä kuusen alla. Suo voisi olla joillekuille painajaismainen paikka, ainakin mielikuvissa jollei todellisuudessa, mutta tässä tekstissä suon kuvaus rakentaa tyyntä, rauhallista tunnelmaa. Onni tulee hetkeksi omiin vaatteisiin, ja vaikka ympärillä riehuisi pyörremyrsky, sen ytimessä, ”hetken syvässä tyvenessä” asuu rauha.

suopursujen kukintaa

tuskin maltetaan odottaa

sadekuuro niskaan napsahtaa

kuusten alla kuivatellaan

onni on nyt täällä

ja antaa tikkuaskissa onnea

onni on nyt täällä

se asuu hetken meidän vaatteissa

3.3 ELÄIMET

Kirjallisuudentutkimuksessa eläinten ja ihmisten suhteen tutkiminen jakautuu eläinten representaation tutkimukseen historiassa ja kulttuurissa ja toisaalta eläinten oikeuksien filosofiseen pohdintaan (Garrard 146). Tässä tutkimuksessa keskitytään näistä ensimmäiseen.

Eläimen trooppi on yksinkertaisimmillaan suora vertaus, kuten vaikkapa ”itsepäinen kuin aasi”. Garrardin mukaan ihmisen ja eläimen välisessä suhteessa on kyse toisaalta samankaltaisuudesta ja toisaalta eroavaisuuksista, ja niiden rakentumisessa metafora ja metonymia ovat avainasemassa. Ihmistä voidaan siis sekä ajatella eläimenä että verrata eläimeen, ja eläin

voidaan käsittää pohjimmiltaan joko samanlaisena tai erilaisena kuin ihminen. Kun kaltaisuus (metonymia) on todettu, eläin voidaan esittää ihmisenkaltaisena (antropomorfismi) tai ihminen eläimenkaltaisena (zoomorfismi). (Garrard 153–154.) Beatrice Reed esittää näiden rinnalle tai jopa zoomorfismin sijaan käyttöön otettavaksi myös käsitteen ekomorfismi, jossa ihminen kuvataan ympäristön kaltaisena.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen näitä käsitteitä ja etsin niistä esimerkkejä.

3.3.1 ANTROPOMORFISMI

Antropomorfismi on siis retorinen strategia, jossa ihminen järjestää itsensä ulkopuolista maailmaa itsensä kautta, itseensä päteville tavoilla, siis inhimillistää eläimiä. Tähän liittyy sisäänrakennettu hierarkia, joka nostaa ihmisen normiksi muun luonnon yläpuolelle. (Reed 2018, 120.) Kuitenkin, vaikka antropomorfismi voi näyttää antroposentrismiltä eli ihmiskeskeisyydeltä, joka voi olla haitallista ja korostaa ihmisen ylivaltaa, sen ei tarvitse sitä olla. Ihmisen ominaisuuksien siirtäminen ei-inhimilliseen voidaan nähdä myös ihmisen ja ei-inhimillisen samankaltaisuuden tunnustamisena ja omasta vallasta ja kontrollista hellittämisena. (mt 125.) Antropomorfismista voi siis olla hyötyä, mutta myös haittaa. Garrard toteaa yksinkertaistetun antropomorfismin, esimerkiksi niin sanotun disnifikaation (”disneyfikaatio”), eläinten esittämisen pinnallisesti ja äärimmäisen yksinkertaisesti inhimillistettynä, vieraannuttavan eläimet lukijasta. (Garrard 2012, 154–155). Reedin tapaan Garrard toteaa, että kriittinen, harkitusti ja huolella tehty antropomorfismi tuo esiin eläimen ja ihmisen samankaltaisuutta ja hälventää ihmisen erityisyyttä (mt 157).

Aknestik käyttää antropomorfismia esimerkiksi jo aiemmin käsitellyssä kappaleessa *Silkkiuikku ja Rapatuikku*, jossa siis inhimillisestään silkkiuikku ja kolmipiikki. Toinen esimerkki voisi olla *Kiiski kääntää takkia*, jossa taas kala, kiiski, kuvataan toisaalta pohtimassa elämänmuutosta Vienankarjalan soisilta vesiltä lännen markkinoille Sveitsiin, jossa sen mädistä maksettaisiin maltaita, toisaalta se on virran ja kenen tahansa vietävissä ja viekoiteltavissa niin, että takki kääntyy. Tämä on mielestäni vaikeasti tulkittava sanoitus, sillä kiisken takin kääntämisen voisi nähdä myös nylkemisenä: jos pyydystetty kiiski valmistetaan ruoaksi, se usein nyljetään. Ehkä kiisken haaveet paremmasta elämästä katkeavat virran vietävänä kalastajan käsittelyyn? Kappaleen

voisi mahdollisesti nähdä myös kapitalismikritiikkinä: Vienankarjalan korven pieni kiiski menettää elämänsä kalliilla myytävän mätiannoksensa takia.

kiiski ei jää itkemään
elämää Uhtuan soilla

sen mädistä Sveitsissä
maksavat tuhat markkaa kilo
viitsiikö märistä
kun saa tonnin kilo

Kiiski kääntää takkia
se kääntää takkiaan
vastarannalta
virta vaaniva
pois kiisken vie
ja viekottelee
kiisken on sama
kuka on se joka
kunhan se
vie ja viekottelee

3.3.2 ZOOMORFISMI

Antropomorfismin tavoin myös zoomorfismin eli ihmisen kuvaamisen eläimen kaltaisena voi tehdä sekä haitallisella että hyödyllisellä tavalla. Yksinkertaistettua, haitallista zoomorfismia on esimerkiksi rasististen stereotyyppien pukeminen zoomorfismiin. Ylipäätään eläimiin liittyviä metaforia käytetään usein pejoratiivisesti ja leimaavasti. (Garrard 2012, 160.) Jo pelkästään suomen kielen sana ”eläimellinen” tuottaa negatiivisia mielikuvia, ja Kelitoimiston sanakirja antaakin sille määritteen ”eläintä muistuttava; vars. raaka, julma, villi, petomainen”. Kuitenkin kriittinen zoomorfismi kyseenalaistaa biologisen determinismin ja essentialismin ja pyrkii asettamaan inhimilliset ominaisuudet evoluution jatkumolle, jolloin ihmisen erityisasema asetetaan kyseenalaiseksi (mt, 162).

Sata vuotta kaivossa on esimerkki zoomorfismista Aknestikin sanoituksissa. Siinä tekstin minähahmo eläimellistetään ankeriaaksi, joka kokee syvää yksinäisyyttä. Ankerias on joutunut kaivoon, joka on saarella, joka on järvessä, joka on suuremmissa saarella. On mahdollista, että ankerias on joutunut kaivoon ihmisen toimesta, sillä Ruotsissa on ilmeisesti aikoinaan ollut tapana heittää ankerias kaivoon pitämään vesi puhtaana (Hufvudstadsbladet 2020). Ankerias on elänyt tässä äärimmäisen eristyneessä kaivossa jo sata vuotta. Se odottaa ”sinua”, pelastavaa ämpäriä, joka nostaisi sen pois kaivosta ja veisi vapauteen, Sargassomereen. Ankerias on pitkien matkojen vaelluskala, joka kutee vain läntisellä Pohjois-Atlantilla sijaitsevalla Sargassomeren alueella (Luontoportti 2023), joten kaivossa eläminen on sille varmasti erityisen onnetonta. Juuri kutemisaikasta haaveileminen paljastaa ankeriaan mahdollisesti toivovan myös jonkinlaista parisuhdetta. Ämpäriin sattuminen paikalle on kuitenkin epätodennäköistä, sillä paitsi että kaivo on saaren saarella, pääsyä on estämässä vielä saaren pajukkoisuus – ryteikössä on vaikea kulkea – järven soisuus ja karikat meressä. Ankerias voi odotellessaan vain katsella taivaan tähtiä, sillä betoniseinissä ja moreenipohjassa ei paljon katsomista ole. Kappale kuvastaa ihmisen yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä ankeriasmetaforan kautta: olento, jonka olisi tarkoitus olla vapaa henkisestikin, on vankina ja käytännössä näkymätön kaikille, ja eristäytyneisyys tuntuu ikuisuudelta. Kappaleen voi tulkita myös ankeriaan avunpyynnöksi konkreettisemminkin: ankerias on lajina äärimmäisen uhanalainen, sen kanta on romahtanut muutamassa vuosikymmenessä, eivätkä vähät jäljellä olevat yksilöt pääse liikkumaan jokien valjastamisen ja ylikalastuksen vuoksi niin kuin pitäisi (mt). Lisäksi ankerias voi oikeastikin elää vuosikymmeniä (mt), väitetyksi jopa yli sata vuotta (Hufvudstadsbladet 2020).

3.3.3 EKOMORFISMI

Beatrice Reed haluaa tuoda ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen myös käsitteen ekomorfismi antropomorfismin vastakohtaksi. Reed näkee, että koska antropomorfismi implikoi hierarkkista rakennetta, joka perustuu ihmiseen standardina, sen vastinparin hierarkian tulisi olla päinvastainen, eli standardina olisi luonto. (Reed 2018, 121.) Lisäksi, jos tällainen tropologia rajataan koskemaan vain ihmisen ja ei-inhimillisen eläinten välisiä kaltaisuuksia kuten zoomorfismissa, muunlaiset toiseudet jäävät huomiotta. Siksi käsitettä tulisi laajentaa: ekomorfismissa nähdään ihmisessä luonnon tai ekosysteemien ominaisuuksia. Reedin mukaan kuvallinen kielenkäyttö muokkaa sekä

antropomorfismin että ekomorfismin kautta käsityksiä ihmisestä ja ei-inhimillisestä ja myös subjektin ja objektin suhdetta. (mt, 129.)

Aknestik käyttää ekomorfismia kappaleessaan *Pohjanmaan joet*. Siinä tekstin minä vertaa itseään Pohjanmaan jokeen, joka virtaa hiljalleen ja vääjäämättä uomassaan kohti merta, pääsemättä sivuun ennalta määrätyltä reitiltä. ”Muistojen mullat” eli eletty elämä murenee joentörmiltä veden mukaan, ja suot, mahdollisesti toiset, elämän varrella kohdatut ihmiset joiden vettä jokeen myös tulee, valittavat joelle, etteivät ne pääse koskaan katsomaan merta ja sukeltamaan siihen. Veden kulku ja pyörteily on kuin ihmisen elämä, eivätkä vierekkäiset joet ehkä koskaan kohtaa eli ”löydä sitä oikeaan”. Elämän jatkuva, pysähtymätön kiertokulku vertautuu veden kiertoon: joki virtaa mereen, sen vesi haihtuu sieltä ilmaan, kulkeutuu tuulen mukana pikkukaupungin ylle ja sataa ihmisten niskaan.

minä olen kuin yksi joki pohjanmaan
joka hiljaa virtaa eikä pääse koskaan uomastaan
suot ne itkee mulle mustaa humustaan
kun ei pääse ne merta milloinkaan katsomaan
katsomaan merta ja mereen sukeltamaan

3.4 MUUT TROOPIT

Garrardin esittelemiä muita trooppeja ovat saastumisen, apokalyptin, elämisen tavan ja maapallon troopit, mutta nähdäkseni niitä ei juurikaan käytetä Aknestikin tuotannossa. Maapallo, avaruus ja maapallon paikka avaruudessa mainitaan kyllä usein (esim. *Yölaulu* albumilla *Valassaaret*), mutta en näkisi tätä varsinaisena maapallon troopin käyttönä, sillä en huomaa siinä ekologisuutta tai huolta maapallon hyvinvoinnista sinänsä. Pikemminkin kyse lienee ihmisen pienuuden pohdinnasta ajassa ja avaruudessa.

Saastumisen troopista löydän tutkimusaineistosta yhden esimerkin. Muita ei lainkaan esiintyviä trooppeja en tässä tutkielmassa esittele rajallisen tilan vuoksi. Saastuminen ja saastuttaminen (engl. *pollution*, lat. *polluere*) tarkoitti alun perin henkilön moraalista heikkoutta tai

rappiota, ja vasta 1600–1800-luvulla se alkoi tarkoittaa ympäristön likaamista (Garrard 2012, 8). Modernin ympäristöliikkeen alkusysäys oli Rachel Carsonin teos *Silent Spring* (1962, suom. *Äänetön kevät*), jossa heräteltiin lukijoita tuholaiistorjunta-aineiden vahingollisuuteen. Tästä sai alkunsa myös saastumisen trooppi: ihmisen aiheuttamat tappavan myrkylliset tai vähintäänkin hyvin vahingolliset saasteet tuhoavat luonnon pastoraali- ja erämaaidylliä. (mt, 1–3) Carson oli ensimmäinen, joka sisällytti saastumisen käsitteeseen myös näkymättömät myrkyt perinteisen teollisuuden näkyvän saasteen rinnalle.

Aiemminkin mainittu *Poplaulu 90* on omassa ajassaan kiinni: siinä puhutaan Kuolan saasteista ja happosateista, jotka olivat ympäristöpuheessa pinnalla 1980- ja 1990-luvulla. Happosateista, eli vesistöjen happamoitumista aiheuttavista sateista ja sumuista, joissa oli teollisuuden päästöistä muodostunut rikki- ja typpihappoa (Tieteen termipankki 2024), on nyttemmin onnistuttu pääsemään suurelta osin eroon (Mikkonen 2017), ja Kuolan saasteetkin ovat vähentyneet roimasti sitten 1990-luvun alun (Lapin Kansa 2021). Vielä tuolloin 1990-luvun alussa ongelma oli kuitenkin todellinen, ja saasteiden on todettu vaikuttavan lintujen hyvinvointiin, myös talitiaisiin (Suorsa 2020). Kuten aiemmin todettua, tekstin minä ei kuitenkaan jaksa kuunnella saastevaroitteluja, vaan tahtoo popata huolettomana kuolemaan.

Mekastusta lintulaudalla
talitintti löytyi kuolleena
sanot saasteita Kuolassa
minä en jaksa kuunnella

Kanssa tahdotko mun
popata kuolemaan
eiks oo hassua kun
voimme popata ja kuolla
Soitan kitaraa
se sähköä kuluttaa
sen teko on tappavaa
voimme popata kuolemaan

4 LOPUKSI

Olen tässä tutkielmassa pyrkinyt selvittämään, miten Aknestik-yhtyeen tuotanto asettuu suomalaisen luontoteemaisen rocklyriikan jatkumolle, ja ennen kaikkea ekokritiikin ja Greg Garrardin trooppien kautta tutkia, miten sanoituksissa esitetään luontoa ja miten ja millaista luontokäsitystä niissä rakennetaan. Sanoituksista nousi esiin erityisesti pastoraalin, erämaan ja eläimen trooppien käyttö. Näistä erityisesti pastoraalin ja erämaan troopit ovat alkuperältään varsin vanhoja ja perinteisiä, osin ongelmallisiakin (Garrard 2012, 183). Nämä troopit selittävät osaltaan kaihoisan nostalgista, kaipaavaa tunnelmaa, joka Aknestikin musiikista usein tulee. Pastoraali kaipaa suloiseen menneeseen, kadotettuun luontoidylliin, erämaan trooppi taas haaveilee paosta villiin ja vapaaseen luontoon. Vaikka kyseiset troopit ovat osin ongelmallisia, näkisin niiden käytön rocklyriikoissa kuitenkin positiivisena: luonnon nostaminen kaipuun kohteeksi ja sydämen kodiksi voi osaltaan olla luomassa kuulijassa arvostusta luontoa ja sen suojelua kohtaan. Ihmisen ja eläimen (tai ihmisen ja ympäristön) samankaltaistaminen taas on omiaan häivyttämään eroa ihmisen ja ns. toisenlajisten eläinten välillä.

Ekokriittistä tutkimusta tarvitaan yhä enemmän ja yhä useammilla aloilla. Tutkimusta tehdäänkin koko ajan enemmän ja laajemmin, käsitteet ja tavoitteet tarkentuvat. Esimerkiksi Helsingin yliopistossa on lukuvuonna 2023–2024 voinut osallistua usealle aiheita koskevalle kurssille, joista ainakin yksi oli monitieteinen taiteen tutkimuksen kestävyyskurssi, jolla käsiteltiin ekokritiikkiä ja taiteen kestävyyttä usean taiteenlajin näkökulmasta. Uusimpia ekokritiikin suuntauksia on empiirinen ekokritiikki, jossa tavoite on testata empiirisin menetelmin ekokritiikin väitteitä ympäristöongelmia käsittelevien kertomusten hyödyistä: onko ympäristöä käsittelevällä kirjallisuudella konkreettista vaikutusta siihen, miten lukijat elävät ja toimivat? (Lahtinen & Löytty 2022b, 13.)

Toivon, että pieni tutkimukseni on omalta osaltaan lisäämässä ainakin omaa ymmärrystäni kirjallisuuden roolista luontokäsitysten luoja. Aiheita olisi helppo laajentaa lähes loputtomiin tulevilla tutkimuksilla.

AINEISTO

Aknestik – nuo merten kiharapää

Ojat on rajat. 1991, Poko Records

Valasaaret. 1993, Poko Records

Onni. 1994, Poko Records

Säätiedotuksia merenkulkijoille. 1996, Poko Records

Aallonmurtaja. 1998, Poko Records

LÄHTEET:

Garrard, Greg 2012. *Ecocriticism*. 2nd edition. Routledge, London

Gifford, Terry 1995. *Green voices. Understanding contemporary nature poetry*. Manchester & New York. Manchester University Press.

Gifford Terry, 2020. *Pastoral*. 2nd edition. Routledge, London

Glotfelty, Cheryl 1996. *Literary Studies in an Age of Environmental Crisis*. Teoksessa Glotfelty, Cheryl & Fromm, Harold (toim.) XV–XXXVII. 1996. *The Ecocriticism Reader: Landmarks in literary ecology*. The University of Georgia Press, Athens, Georgia

Henning, Reinhard, Johansson, Anna-Karin & Degerman, Peter 2018. *Nordic Narratives of Nature and the Environment. Ecocritical Approaches to Northern European Literatures and Cultures*. Lexington Books, Lanham.

Hufvudstadsbladet 2020. 88-årig död ål fick vattnet att smaka illa. Viitattu 2.2.2024.

<https://www.hbl.fi/artikel/0d18f13b-8f97-46b1-83cc-d5ef0115753d>

Lahtinen, Toni (2008) “On vain erämaa, pikku Darja” – erämaa-motiivi Timo K. Mukan romaanissa *Kyyhky ja unikko*. Teoksessa Haapala, Arto & Kaukio, Virpi (toim.) 147–159. *Ympäristö täynnä tarinoita*. Helsinki: Unipress

Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku (toim.) 2008. *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Helsinki: SKS

Lahtinen, Toni & Löytty Olli 2022. *Ilmastokriisi edellyttää tutkimukselta luovuutta*. Joutsen, Svanen

Lahtinen, Toni & Löytty Olli 2022. *Kirjallisuus ilmastonmuutoksen aikakautena Näkökulmia empiriseen ekokritiikkiin*. Joutsen, Svanen

Lapin Kansa 2021. Venäjä sulki Kuolan pahamaineiset sulatot, mikä lopetti rikin tupsahtelun Lapin luontoon. Montshegorskiin on tulossa uusi tehdas. 28.8.2021. Viitattu 31.1.2024.

<https://www.lapinkansa.fi/venaja-sulki-kuolan-pahamaineiset-sulatot-mika-lop/3909400>

Lassila, Pertti 2011. *Metsän autuus. Luonto suomalaisessa kirjallisuudessa 1700-1950*. SKS, Helsinki

Laurén, Kirsi 2008. "Metsässä suomalainen on kotonaan". Kertomukset metsän läheisestä merkityksestä. Teoksessa Haapala, Arto & Kaukio, Virpi (toim.) 33–48. *Ympäristö täynnä tarinoita*. Unipress, Helsinki

Lummaa, Karoliina 2008. Sairaat ja pahat metsät suomalaisessa ympäristörunoudessa. Teoksessa Haapala, Arto & Kaukio, Virpi (toim.) 125–145. *Ympäristö täynnä tarinoita*. Unipress, Helsinki

Lummaa, Karoliina 2010. *Poliittinen siivekäs. Lintujen konkreettisuus suomalaisessa 1970-luvun ympäristörunoudessa*. Vastapaino, Helsinki

Luontoportti 2023. Ankerias. Viitattu 12.12.2023. <https://luontoportti.com/t/1926/ankerias>

Mikkonen, Minttu 2017. Maailma teki uskomattoman tempun ja torjui happosateet ja otsonikadon – nyt 15000 tutkijaa vetoaa ihmiskunnan selviämisen puolesta, mutta suurimpaan ongelmaan ei löydy ratkaisua. Helsingin Sanomat 20.11.2017. Viitattu 31.1.2024. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005455956.html>

Ollikainen, Markku 2023. Kestävyyden monet tasot – esimerkkeinä ilmasto ja monimuotoisuus. Helsingin yliopiston taiteiden tutkimuksen kestävyyskurssi, luento 15.12.2023.

Reed, Beatrice 2018. From Anthropomorphism to Ecomorphism: Figurative Language in Tarjei Vesaas' Fuglane and Stina Aronson's Hiltom himlen. Teoksessa Henning, Reinhard, Jonasson, Anna-Karin & Degerman, Peter (toim), 117–136. *Nordic Narratives of Nature and the Environment. Ecocritical Approaches to Northern European Literatures and Cultures*. Lexington Books, Lanham.

Roiha, Juha 2020. Suomi-iskelmä suojeli luontoa jo 50 vuotta sitten – kuuntele millaisilla kappaleilla eri vuosikymmenillä on otettu kantaa ympäristön tilaan. Viitattu 3.3.2023.

<https://yle.fi/a/3-11173887>

Suorsa Marjaana 2020. Kolmekymmentä vuotta tutkimusta ilmansaasteiden vaikutuksista luontoon. Turun yliopisto 7.8.2020. Viitattu 31.1.2024.

<https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/kolmekymmenta-vuotta-tutkimusta-ilmansaasteiden-vaikutuksista-luontoon>

Tieteen termipankki 2024. Ilmatiede:happosade. Viitattu 31.1.2024.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ilmatiede:happosade>.

Torvinen, Juha & Välimäki Susanna (toim.) 2019 *Musiikki ja luonto. Soiva kulttuuri ympäristökriisin aikakaudella*. Utukirjat, Turku

LIITE: TUTKIMUSAINEISTONA KÄYTETYT SANOITUKSET

Kiiski kääntää takkia

(*Ojat on rajat.* Kai Latvalehto & Jukka Takalo)

Hauen pää irstävää

Uhtuan kukkuloilla

kiiski ei jää itkemään

elämää Uhtuan soilla

sen mädistä Sveitsissä

maksavat tuhat markkaa kilo

viitsiikö märistä

kun saa tonnin kilo

Kiiski kääntää takkia

se kääntää takkia

vastarannalta

virta vaaniva

pois kiisken vie

ja viekottelee

kiisken on sama

kuka on se joka

kunhan se

vie ja viekottelee

Hauenpää irstävää

myös lännen markkinoilla

kiiski ei jää itkemään

juhlia karkkisoilla

sen mädistä Sveitsissä

maksavat tuhat markkaa kilo

viitsiikö märistä

kun saa tonnin kilo

Kiiski kääntää takkia...

Metässä

(*Ojat on rajat.* Kai Latvalehto & Jukka Takalo)

Metässä

istun metässä

enkä lähe pois

ennen kuin tulevat hakemaan

Mättäällä

istun mättäällä

enkä nouse vaikka

siinä on muurahaisia

Metässä

istun metässä

enkä lähe pois

ennen kuin tulevat hakemaan

Mättäällä

istun mättäällä

enkä nouse vaikka

siinä on muurahaisia

(hämärtyy ilta isienmaan)

Kuusessa

kuusen juurella

kusen kun en

aukiolle uskalla

Mäjellä

huuan mäjellä

että joku tulis

hakemaan metästä pois

Kuusessa

kuusen juurella

kusen kun en

aukiolle uskalla

Mäjellä

huuan mäjellä

että joku tulis

hakemaan metästä pois

Poplaulu 90

(*Ojat on rajat.* Kai Latvalehto & Jukka Takalo)

Mekastusta lintulaudalla

talitintti löytyi kuolleena

sanot saasteita Kuolassa

minä en jaksu kuunnella

Kanssa tahdotko mun

popata kuolemaan

eiks oo hassua kun

voimme popata ja kuolla

Soitan kitaraa

se sähköä kuluttaa

sen teko on tappavaa

voimme popata kuolemaan

Mekastusta lintulaudalla

talitintin aikovat haudata

taivaalta sataa hapanta

minä tahtoisin huvitella

Kanssa tahdotko mun...

Matonen

(*Ojat on rajat.* Kai Latvalehto & Jukka Takalo)

Suli suli suli Routanen

pintaan tuli Matonen

Onkimies noukki sen

nyt on ruokaa Ahvenen

Mutt' tuli Made metrinen

ja suuhun nappas Ahvenen

pohjaan uipi Lotanen

Sitten tuli julma Haikkonen

se nappas Onkimiekkosen

ja nielas Miehen hikisen

Niin on meistä jokainen

ravintoketjun osanen

myöskin Made ja Haikkonen

niin on meistä jokainen

ravintoketjun osanen

lalalalalalalalaala

lälälälälälälää

Suli suli suli Routanen

järkeen tuli Matonen

Onkimies noukki sen

nyt on ruokaa Ahvenen

Mutt' tuli Made metrinen

ja suuhun nappas Ahvenen

pohjaan uipi Lotanen

Sitten tuli julma Haikkonen

se nappas Onkimiekkosen

ja nielas Miehen hikisen

Niin on meistä jokainen

ravintoketjun osanen

myöskin Made ja Haikkonen

niin on meistä jokainen

ravintoketjun osanen

lalalalalalalalalala

lälälälälälälälälä

Yölaulu

(*Valassaaret*, Jukka Takalo)

Mattolaituri kelluu perämeressä
meneminen on tosilla veressä
pitäis nukkua, muttei nyt maltakaan
lämmin ilma Saharalta puhaltaa

Kuun vetovoima merta liikuttaa
aivan varmasti se naisia muistuttaa
kuun vetovoima vie alasti uimaan
ja panee kummia pohtimaan

Maapallo matkustaa halki avaruuden
yötäpäivää, antaa sen matkustaa

Yön jälkeen kaikki toisin on
älä sure, älä ole onneton
voit mennä rauhassa nukkumaan
sillä ajat tulevat muuttumaan

Maapallo matkustaa halki avaruuden
yötäpäivää, antaa sen matkustaa

Valassaaret Merenkurkussa on
valaat muodostavat siellä saariston
anna valomerkit sateenkaarille
ja ala painua Höyhensaarille

Maapallo matkustaa halki avaruuden
Yötäpäivää, antaa sen matkustaa

Nuotiolaulu

(*Valassaaret*, Jukka Takalo)

Sillat jotka ylitimme

purot joihin kurkistimme

vesi virtaa virtaa vaan

pahan vie mukanaan

Laalaalaa

obladi oblada

hoilaa hulttiot nuotiolla

ja sähköä ei, ei!

telkkari hei hei

lauletaan nyt nuotiolla

lauletaan nyt nuotiolla

nuotiolla

Maat joissa makasimme

hiekat joilla hihitimme

linnut lentää minne vaan

jos niitä huvittaa

Laalaalaa...

Mennää nukkuun

mennään vaan

telttaan mahallaan

silmät kiinni laitetaan

maaperää kun me kuunnellaan

laa laa laa...

Lammikkolaulu 2000

(*Valassaaret*, Jukka Takalo)

Ihmisen parempi ois

pian kuolla pois

että kalat vois

liplutella lammikoissa

Eipä haittais

jos me poistuttais
linnut lirkuttais
lammet nukkuisi kaislikoissa

Ja tähdet taivaalla
uivat parvissa
ne ovat kaloja
sen taisitte arvata

Jos laulattaa
niin laulakaa
jos ei niin kuunnelkaa
lauluja lammikoitten
Soitan kitaraa
sähkö vahvistaa
poplaulua kuunnelkaa
hei, tää on viesti teille!

Ja tähdet taivaalla
uivat parvissa
ne ovat kaloja
sen taisitte arvata

Ihmisen parempi ois
pian kuolla pois
että kalat vois
liplutella lammikoissa
Eipä haittais
jos me poistuttais
linnut lirkuttais
lammet nukkuisi kaislikoissa

Silkkuiikku ja rapatuikku
(*Valassaaret*, Jukka Takalo)

Silkkuiikku vettä vasten peilaa vaan
Rapatuikku voi veen alta kurkistaa
ja siinä ajatella

oishan se kaunista koskettaa
Silkkuiikun silkkistä untuvaa
vois yöt ja päivät olla niin

Silkkuiikku ja rapatuikku
katselevat toisiansa
vaikka eivät milloinkaan he
voi toisiansa tavoittaa

Silkkuiikku on nyt haaveissaan
vettä vasten se meikkaa taas
ja saattaa kuvitella
että peilin takana odottaa
joku sen silkkistä untuvaa
se joka vois pois kantaa niin

Silkkuiikku ja rapatuikku...

Rapatuikku päättää uskaltaa
se aikoo veestä pois ponnahtaa
muttei uskalla
koska kitusilla se hengittää
ois Silkkuiikustakin ikävää
jos prinssi tulis ja viereen kuolis

Niin silkkuiikku ja rapatuikku...

Sata vuotta kaivossa

(*Valassaaret*, Jukka Takalo)

Saaren sisässä on järvi
saaren järvessä saari

ja saaren saarella taas
on kaivo
Seinät kaivossa betonista
lattia laitettu moreenista
ja katto, se on tehty tähdistä

Sattuisitpa soutamaan saaren luo
ja uskaltaisit kaivoon kurkistaa

Minä olen ankerias
oon asunut kaivossa
satavuotta yksin kaivossa
ja sinä oot se ämpäri
jota oon oottanut
satavuotta
vie mut mereen... Sargasson

Meressä on karikoita
pajukkoinen on saari
ja järvi, se on soinen ja upottava

Sattuisitpa soutamaan saaren luo
ja uskaltaisit kaivoon kurkistaa

Minä olen ankerias
oon asunut kaivossa
satavuotta yksin kaivossa
ja sinä oot se ämpäri
jota oon oottanut
satavuotta
vie mut mereen...

Vapaat veet

(Onni, Jukka Takalo)

jees veneeseen, nyt mä meen
lähden tästä souteleen
sinne missä vielä virtailee
vapaat veet

en paimentaa nyt tahdokaan
enää betoniporsaita
porsaat aion päästää vapauteen
vapauteen
vapauteen, nyt mä meen
vapauteen

on vapaus suuri vankila
pelle miljoonan laulussa
hassiskonetta myös kuuntelen
kuuntelen

mä tahdon päästä vapauteen
sinne missä vielä virtailee
vapaat veet
nyt mä meen
sinne missä vielä virtailee
vapaat veet

daa datsuni on ratsuni
se kulkee melkein kahtasataa
vauhti loppui betoniporsaaseen
porsaaseen

jees veneeseen vaihdan sen
datsunini sinisen
nyt vihdoin sen mä teen
sen mä teen

mä tahdon päästä vapauteen...

ulapalla tulpan irroitan

nyt mä meen

sinne missä vielä virtailee

vapaat veet

vapauteen

Onni

(*Onni*, Jukka Takalo)

sun askel lintua muistuttaa

en saa mitään unohtaa

vaikken sua koskaan tapaiskaan

silti aina yhdessä kuljetaan

minä tulen porstuaan lasiseen

sinun talosi eteiseen

pyörremyrskyjen ytimeen

hetken syvään tyveneen

onni on nyt täällä

ja antaa tikkuaskissa onnea

onni on nyt täällä

se asuu hetken meiän vaatteissa

aurinko menee meren taa

minä paistan lenkkimakkaraa

sammakot kutsua kurnuttaa

pian mennään suolle painimaan

suopursujen kukintaa

tuskin maltetaan odottaa

sadekuuro niskaan napsahtaa

kuusten alla kuivatellaan

onni on nyt täällä

ja antaa tikkuaskissa onnea

onni on nyt täällä

se asuu hetken meiän vaatteissa

sun askel lintua muistuttaa

en saa mitään unohtaa

vaikken sua koskaan tapaiskaan

silti aina yhdessä kuljettaan

minä tulen porstuaan lasiseen

sinun talosi eteiseen

pyörremyrskyjen ytimeen

hetken syvään tyveneen

onni on nyt...

Vien sun sydämen pohjoiseen

(*Säätiedotuksia merenkulkijoille*, Jukka Takalo)

minä vien sun sydämen pohjoiseen

et enää täällä mitään tee

sun sydämes nyt valitsee

se tahtoo pohjoiseen

sun sydän kevättä kaipaa vaan

anna sen nyt matkustaa

muuten se ei palaa milloinkaan

vien sun sydämen pohjoiseen

pohjoiseen, pohjoiseen

pohjoiseen, pohjoiseen, pohjoiseen

siell' on kevään koti

siellä virtaa joki

joesta sydän löytää kultaa

sinne täytyy päästä

siellä sulaa jäätä

sieltä sydän löytää kultaa

älä upota sun sydäntä suohon nyt

se olis muuten jo jäänyt

päästä se, päästä se nyt

se tahtoo pohjoiseen

kevät pohjoisessa kovin lyhyt on

sun sydämes täällä levoton

ei etelään se pesää tee

vien sun sydämen pohjoiseen

Hellemaa

(Säätiedotuksia merenkulkijoille, Jukka Takalo)

farkun lahkeet katkeaa
vaatteet päältä ratkeaa
niin on kuuma päivä hellemaan

telttavehkeet pakataan
sitten saareen souetaan
rantakiviin kokka kolahtaa

meille löytyi hellemaa
eikä tarvi matkustaa
karkuun sadepäivien ikävää
vaikka kuinka kuumaa ois
niin ei lähdetä me pois
tämä on sun ja mun
hellemaa

yöllä rupee satamaan
nurmikolle makaamaan

tule mun kans, lämmin on maa

heinät maha kutittaa
sade valuu niskan taa
iho kastuu, kesä naurattaa

meille löytyi hellemaa...

helteen jälkeen sateeseen
kasvaa kukka keltainen
sitä sinun kanssa suojelen

ja kun talvi tulee taas
lumi peittää tämän maan
muistoissa on meiän hellemaa
hellemaa

mistä löytyy hellemaa
jonne kaikki matkustaa
karkuun sadepäivien ikävää
vaikka kuinka kuumaa ois
niin ei lähdetä me pois
tämä on sun ja mun
hellemaa

Pohjanmaan joet

(Säätiedotuksia merenkulkijoille, Jukka Takalo)

pohjanmaan joet ne verkkaan virtailee
ihmiset kuin varjot niitä silloilta tarkkailee
pohjanmaan veet ne mereen pakenee
muistojen mullat jokiin törmiltä murenee

minä olen kuin yksi joki pohjanmaan
joka hiljaa virtaa eikä pääse koskaan uomastaan
suot ne itkee mulle mustaa humustaan
kun ei pääse ne merta milloinkaan katsomaan
katsomaan merta ja mereen sukeltamaan

pohjanmaan joet piirtää vanoja lakeuteen
mihin menee veet, miten virta pyörteilee
löytääkö kukaan koskaan sitä oikeaa
kuinka läheltä voi onnensakin ohittaa

minä olen kuin yksi joki pohjanmaan...

minä virtaan mereen koko ajan uudestaan
menen saaren taakse ja haihdun ilmaan
tuulen luokse sydänmaa-maa-maalaisten
ja sadan niskaan pikkukaupungin ihmisten

minä olen kuin yksi joki pohjanmaan...

Puunhalaajat

(Aallonmurtaja, Jukka Takalo)

Hän tahtoi minut mukaansa
hän tahtoi minun vihdoon oppivan
kuinka täytyy toimia jos aikoo pelastaa
edes osan sukua
edes pienen pienen palan maailmaa
että tulevaisuus kirkas ois
vois rauhassa nukahtaa

Jos löydät vielä Eleanorin
kerro sille, että minä pakenin

Jäin kiinni kun mä puita halasin
Eleanorin syyllisyyden salasin
sen salasin

Metsä on mun perheeni
metsä on mun suuri sukuni
männyt ovat veljiäni ja suot on siskoja
Minä suojaan sukuni
varjelen vain perhettäni nyt
kun en päästä ketään tänne soita raivaamaan

Jos löydät vielä Eleanorin...

Hän tahtoi minut mukaansa
hän tahtoi minun vihdoon oppivan
että maata ei voi omistaa
veet on luotu virtaamaan
Vastuu on minulla
vastuu on yksin minulla
että tulevaisuus kirkas on
voi rauhassa nukahtaa

Jos löydät vielä Eleanorin...

Kerro myös kuinka paljon
silloin rakastin kun ensi kertaa
kanssa Eleanorin puita halasin